

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI**

**XALQARO MUNOSABATLARDA SIYOSIY TAHLIL
FANINING O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi: 300000 – Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta‘lim sohasi: 310000 – Ijtimoiy va xulq atvorga mansub fanlar
Ta‘lim yo‘nalishi: 70310205 - Xalqaro munosabatlar va tahlil: Yevropa va Osiyo tadqiqotlari

Toshkent-2025

Tashqi siyosat va xalqaro iqtisodiy
munosabatlar instituti direktori

Xalqaro munosabatlar kafedrası mudiri

ARM boshlig'i

G. Arifjanov

S. M. Bo'ronov

M.M. Yuldasheva

Fan/modul kodi XMST1206		O'quv yili 2025-2026	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Siyosiy tahlil	72	108	180	
2.	<p style="text-align: center;">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad: talabalarda zamonaviy xalqaro munosabatlarda, Markaziy Osiyo mintaqasi va butun dunyoda vujudga kelayotgan siyosiy jarayonlarni kuzatib borish, monitoring qilish hamda tahlil qilish, O'zbekiston Respublikasining geosiyosiy va geostrategik manfaatlari, ularning keng ko'lamli mohiyatini mintaqaviy va global miqyosda o'rganish zarurati haqida umumiy tasavvur hosil qilishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi: muammoli-siyosiy vaziyatlarni amaliy tahlil qilishning asosiy uslubiy tamoyillari, standart metodlari va asosiy usullarini qo'llash, siyosiy tahlil, diagnostika va prognostika, modellashtirish va dizaynning umumiy usullari va standart usullarini ishlab chiqish, muayyan muammoli-siyosiy vaziyatlarni baholashda ekspert vositalari va protseduralaridan foydalanish haqida ma'lumotlar berishdan iborat.</p> <p>Xorij tajribasiga muvoqligi – Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro'yxatga kiruvchi King's College London (QS 39) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.</p> <p>https://www.kcl.ac.uk/abroad/module-options/module?id=837dc50e-1e4c-4b57-8278-0f10d194942c</p> <p style="text-align: center;">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Siyosiy tahlil tushunchasi va mohiyati</p> <p>Fanning umumiy xususiyatlari, uning zamonaviy siyosatshunoslik tizimidagi o'rimi. Siyosiy tahlilning genezisi. Ilmiy siyosiy fikrning vujudga kelishi va rivojlanishi. Amaliy siyosat tadqiqotlarining o'ziga xos xususiyatlari.</p> <p>2- mavzu. Siyosat ijtimoiy faoliyat turi va siyosatshunoslik obyekti sifatida</p>				

Siyosat ijtimoiy hodisa sifatida. Uning genezisini aniqlash doir antropologik va statistik yondashuvlar. Quvvat - boshqaruv - siyosat. Ma'muriy va siyosiy faoliyat, ularning o'zaro aloqalari. Siyosiy faoliyatning professionalligi va davlatning paydo bo'lishi. Ijtimoiy faoliyat turlarining tipologiyasi. Siyosatshunoslik xususiy ilmiy nazariy fan sifatida. Amaliy shaklga o'tish tendentsiyasi. Siyosatshunoslik va xalqaro munosabatlar nazariyasi (XMN).

3-mavzu. Siyosatshunoslikka oid amaliy va fundamental tadqiqotlar mazmuni

Amaliy siyosiy tahlil mavzusi va vazifalari. Siyosiy tahlil sohasidagi asosiy tadqiqot yo'nalishlari. Baholash bo'yicha tadqiqotlar. Siyosiy marketing. Siyosiy xavf tahlili. Strategik rejalashtirish.

4- mavzu. Normativ siyosiy tahlil turlari

Normativ siyosiy tahlilning o'zaro farqlanishi. An'anaviy axborot tadqiqotning individual ijodkorlik shakli sifatida. Siyosiy ekspertlar tipologiyasi. Jamoa ekspertizasini o'tkazish qoidalari, uning natijalarini baholash usullari. Siyosiy modellashirish. Kuzatuv modellarini kompyuterlashtirish istiqbollari. Muhim siyosiy tadqiqotlar, ularning fazoviy va vaqt doirasi. Ekspertiza siyosiy fan sifatida. Siyosiy ekspertiza tipologiyasi.

5- mavzu. Siyosiy tadqiqotlar metodologiyasi

"Metodologiya" tushunchasi va mohiyati. Siyosiy tadqiqotlardagi nazariy yondashuvlar. Nazariy yondashuv va umumiy tushuncha. Siyosiy tadqiqotlarning uslubiy ta'minoti. Metodologiya epistemologik kategoriya sifatida. Uning tuzilishi va darajalari: tadqiqot usuli, nazariy yondashuv, axborot-tahliliy va operatsion usullar.

6- mavzu. Nazariy va experimental tadqiqotlar

Nazariy va amaliy tadqiqot usullari, ularga xos xususiyatlar. Tadqiqotning tarkibiy tuzilmasi va nazariy tadqiqot modeli. Eksperimental tadqiqotlar tushunchasi va mohiyati. Eksperimental metodika va uni rajalashtirish. Eksperimental tadqiqotlarning metrologik ta'minoti. Eksperimental tadqiqotlar jarayoniga ta'sir etuvchi psixologik omillar.

7-mavzu. Siyosiy boshqaruv jarayonidagi tahliliy faoliyat

Siyosiy boshqaruv amaliy tahlil obyekti sifatida. Siyosiy va tahliliy ishlarning asosiy bosqichlari. Modelni qurish va muammoni aniqlash. Tasviriy tahlil va harakatlar monitoringi. Siyosiy diagnostika va ish faoliyatini baholash. Prognozlash va bashorat qilish. Tavsiyalar va ko'rsatmalarni ishlab chiqish. Amaliy siyosiy tadqiqotlar o'tkazish uchun ish dasturi va uslubiyot loyihasini tayyorlash. PSA-dagi "dastur" tushunchasi.

8- mavzu. Amaliy siyosiy tahlilda modellashtirish

Siyosiy modellashtirish va dizayn tushunchalari. Siyosiy tahlil modellarining asosiy turlari. Asosiy va rasmiy, kontseptual va aqliy modellar. Modellashtirishning kontseptual asoslari va tahlilchining amaliy tajribasi. Siyosatning makroholistik va mikroaktorlari, ekzogen va endogen metamodellari. “Kirish-chiqish”, “makro tuzilma” va “siyosiy maydon”, “kuchlar muvozanati” va “siyosiy o‘yin”, “oqilona aktyor” va “jamoatchilik tanlovi”, “guruh dinamikasi” va “siyosiy xatti-harakatlar”, “nizolar” va boshqalar.

9- mavzu. Muammoli-siyosiy vaziyat: mazmuni va tarkibiy tuzilishi

Haqiqiy vaziyat sharoitida mijozning muammolarini aniqlash va bartaraf etish. Muammoli-siyosiy vaziyat tushunchasi. Aktorlarning ehtiyojlari va muammolari. “Siyosiy muammo”, “siyosiy vaziyat” va “siyosiy voqea” tushunchalarining o‘zaro bog‘liqligi. Siyosiy va boshqaruv muammolari va vaziyatlari turlari. Muammoli komplekslar. Muammoning dastlabki bayoni.

10- mavzu. Tasviriy tahlil va siyosiy voqealarni kuzatish

ASTda instrumentalizatsiya qilishning o‘ziga xos xususiyati. Amaliy tadqiqotlar uchun yetarli vositalarni ishlab chiqish. “Instrumental multiplikatsiya”. Tasviriy tahliliy ro‘yxatga olish va tizimlashtirish, siyosiy voqealar to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni tavsiflash. Siyosiy monitoring kategoriyasi. ASTda “metodologiya” va “metodika” tushunchalari. Analitik operatsiyalar. Masshtablash va indekslash. Siyosiy ma‘lumotlarni to‘plash va tahlil qilish usullari.

11- mavzu. Siyosiy vaziyatlar diagnostikasi

Normativ diagnostika umumiy tushunchasi va turlari. ASTda baholash mezonlari. “Ekzogen” va “endogen” diagnostika. Makro jarayonlardagi siyosiy tashkilotlarning “tashqi muhiti” ni baholash. Aktorlarning xulq-atvori va tashqi omillarning makro-siyosiy vaziyatga ta’siri diagnostikasi. Pozitsion diagnostika. Siyosiy pozitsiyalarni tartibga solish va aktyorlarning holatlari Reyting shkalasi turlari. Aksiologik o‘lchov. “Aktorlar tarmog‘ini baholash” (siyosatni tahlil qilish).

12-Mavzu. Amaliy siyosiy tahlil: turlari va usullari

ASTda prognozlash joyi. Siyosiy bashorat: bashorat va bashorat. Siyosiy prognozlash va dizayn, rejalashtirish va dasturlash. Siyosiy bashorat qilish jarayonining tuzilishi. “Yo‘naltiruvchi fikrlar”. “Umumiy traektoriya”. Endogen va ekzogen o‘zgaruvchilar. Ratsional modellashtirish va stoxastik omillarni hisobga olish. Prognozlarning ehtimoliy tabiati. Tizimli va funksional yondashuvlarning roli. Siyosiy vaziyatlarning rivojlanish

prognozlarida noaniqlik darajasi. Siyosiy prognozlarning asosiy turlari.

13-mavzu. Xalqaro munosabatlarni tadqiq etishda tizimli yondashuv.

Xalqaro munosabatlar murakkab tizim sifatida. Xalqaro munosabatlar tizimining birligini. Asosiy komponentlari. Xalqaro munosabatlar tizim osti tushunchasi. Tizimli modelni qo'llash. Tashqi siyosat modeli. Xalqaro munosabatlarning amaliy vazifalari. Xalqaro munosabatlarga tizimli yondashishning xususiyatlari. An'anaviy va modernistik yondashuvlar. Tashqi siyosat tahlili. Qaror qabul qilish jarayoni.

14- mavzu. Siyosatga oid tavsiyalar va radioeshittirish bo'yicha ekspert materiallarini ishlab chiqish

Siyosiy dizayn va amaliyotni rivojlantirish jarayoni. Davlat qarorlarini qabul qilish mexanizmidagi tavsiyalar va ularning tavsifi. Tashxislash va prognozlash natijalari. Siyosiy va boshqaruv tavsiyalarini tayyorlash qoidalari. Korporativ etikaning o'rni. Tahlilchilarning professional kodi. Mijoz uchun dizayn va tahliliy materiallarni namoyish qilish. Tahlil natijalarini va yakuniy hujjatni loyihalashtirishning asosiy usullari. Alohida mutaxassislarning axborot va tahliliy materiallarini birlashtirish.

15- mavzu. Siyosiy tahlil faoliyatida ilmiy jamoani shakllantirish xususiyatlari.

Ilmiy faoliyat va ilmiy jamoaning tashkiliy xususiyatlari. Tahliliy faoliyatga yo'naltirilgan Ilmiy jamoaning tashkiliy tuzilmasi va ilmiy faoliyatni boshqarish usullari. Ilmiy jamoa faoliyatining asosiy tamoyillari. Ilmiy jamoani birlashtirish usullari.

III. AMALIY MASHG'ULOTLARI BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR

Xalqaro munosabatlarda siyosiy tahlil fanidan amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Siyosiy tahlilning genezisi.
2. Siyosat ijtimoiy hodisa sifatida.
3. Siyosiy tahlil sohasidagi asosiy tadqiqot yo'nalishlari.
4. Normativ siyosiy tahlilning o'zaro farqlanishi..
5. Siyosiy tadqiqotlardagi nazariy yondashuvlar.
6. Nazariy va amaliy tadqiqot usullari, ularga xos xususiyatlar.
7. Siyosiy boshqaruv amaliy tahlil obykti sifatida.
8. Siyosiy modellashtirish va dizayn tushunchalari.
9. Haqiqiy vaziyat sharoitida mijozning muammolarini aniqlash va bartaraf etish.

10. Tasviriy tahliliy ro'yxatga olish va tizimlashtirish, siyosiy voqealar to'g'risidagi ma'lumotlarni tavsiflash.
11. Normativ diagnostika umumiy tushunchasi va turlari.
12. Ratsional modellash va stoxastik omillarni hisobga olish.
13. Xalqaro munosabatlarga tizimli yondashishning xususiyatlari.
14. Tahlil natijalarini va yakuniy hujjatni loyihalashtirishning asosiy usullari.
15. Ilmiy jamoaning tashkiliy tuzilmasi va ilmiy faoliyatni boshqarish usullari.

IV. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

- o'tilgan mavzuni chuqur o'rganishlari uchun darslik, o'quv materiallari bilan faol ishlash;
- ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar va imtihonlarga oldindan tayyorgarlik ko'rish, vaqtdan unumli foydalanish;
- fan (modul)lar bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlarini belgilangan muddatlarda taqdim etishi;
- mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda plagiat (ko'chirmakashlik)ga yo'l qo'ymasligi;
- kichik guruhlarda hamkorlikdagi mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda jamoaning umumiy maqsadiga mos harakat qilishi, o'ziga yuklatilgan vazifalarni o'z vaqtida bajarishi.

Mustaqil ta'limni tashkil etishda fanning xususiyatini inobatga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- mavzu yuzasidan tahliliy ma'lumot (esse) tayyorlash;
- kurs ishi (loyihasi)ni bajarish;
- aniq mavzu bo'yicha tahliliy taqdimot (prezentatsiya) tayyorlash;
- berilgan muammoni keng tahlil qilish, unga ta'rif va xulosalarni berish;
- amaliyotdagi mavjud muammoning yechimini topish, test, munozarali savollar va topshiriqlar tayyorlash orqali loyihalar ishlash ko'nikmasini shakllantirish;
- ilmiy maqola, tezislar va ma'ruza tayyorlash.

Shuningdek, "Xalqaro munosabatlarda siyosiy tahlil" fanidan mustaqil ish sifatida quyidagi mavzulardan berilishi tavsiya etiladi:

1. Siyosiy tahlillar kasbiy faoliyat sifatida.
2. Siyosat ijtimoiy hodisa sifatida.
3. Ekspertiza siyosiy tadqiqot sifatida.
4. Operatsion texnikalari, ularni qo'llab-quvvatlovchi roli.
5. Hukumat qarorlarini qabul qilish diagnostikasi.
6. Siyosiy dizayn va dizayn qoidalarini tuzish.
7. O'yin qoidalari va muammoli-siyosiy vaziyatdagi institutsional tizim.
8. Tasviriy tahlil ro'yxatga olish va tizimlashtirish, siyosiy voqealar

	<p>to'g'risidagi ma'lumotlarni tavsiflash.</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. Aktorlarning xulq-atvori va tashqi omillarning makro-siyosiy vaziyatga ta'siri diagnostikasi 10. Siyosiy sohada qisqa muddatli va uzoq muddatli, o'rta muddatli va o'rta muddatli prognozlash. 11. Tahliliy hisobotni yakuniy topshirish usullari va texnikasi. 12. Mahalliy va nodavlat ekspertizasining xususiyatlari. 13. Vaziyatlar ro'yxati uchun o'zgaruvchilar va ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish. 14. Siyosiy tashkilotlarning faoliyatini baholash. 15. Tahlil natijalarini va yakuniy hujjatni loyihalashtirishning asosiy usullari. 16. Alohida mutaxassislarning axborot va tahliliy materiallarini birlashtirish. 17. Diagnostik va prognostik xulosalarni taqdim etish tartibiga qo'yiladigan umumiy talablar va hisobot (eslatma) matnida amaliy tavsiyalar to'plami. 18. Endogen va ekzogen o'zgaruvchilar. 19. Ratsional model tashtirish va stoxastik omillarni hisobga olish. 20. Tahliliy faoliyatga yo'naltirilgan ilmiy jamoaning tashkiliy tuzilmasi va ilmiy faoliyatni boshqarish usullari. <p>Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.</p>
3.	<p style="text-align: center;">V. Ta'lim natijalari / kasbiy kompetentsiyalari</p> <p><i>Talaba bilishi kerak:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kursining predmeti, maqsadi va vazifalari, amaliy siyosiy va boshqaruv tahlilini amalga oshirishning uslubiy yondashuv va asosiy tamoyillari, amaliy tadqiqotning asosiy bosqichlari va asosiy tarkibiy qismlari, uning ish dasturini ishlab chiqish, amaliy siyosiy tahlilda foydalaniladigan miqdoriy va sifatiy usullarning asosiy turlari to'g'risida <i>tasavvurga ega bo'lishi;</i> • xalqaro munosabatlarning hozirgi tendensiyalarini tahlil qilishda bashorat qilish, tahliliy materiallarni tayyorlashda umumiy tartiblarni qo'llash, muammoli vaziyatlarni aniqlashda baholash mezonlarini qo'llash hamda amaliy tavsiyalarni ilgari surishda umumiy algoritmlardan foydalanish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi;</i> • bilimlarni mustaqil to'ldirib borish; kompyuter texnikasi va axborot tizimlaridan foydalanish; o'z mexnatini tashkil etish, o'z kasbiy faoliyatida zarur bo'lgan axborotni to'plash, saqlash va qayta ishlashning usullarini bilish; yangi bilimlarni o'z bilish, zamonaviy ahborot-ta'lim texnologiyalarini qo'llay

	talaba dunyo siyosiy rivojlanish jarayonlarni tahlil qilish usullarini qo'llash, iqtisodiy rivojlanish muammolari bo'yicha yechimlar qabul qilish <i>malakasiga ega bo'lishi kerak.</i>
4.	<p style="text-align: center;">VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p style="text-align: center;">VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p style="text-align: center;">VIII. ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI</p> <p style="text-align: center;">Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jo'rayev S.A., Glison G. Tizimli tahlil. – Toshkent: TDSHU, 2023. 2. Jalilov A.T. Jahon siyosati. – Toshkent: Davlat boshqaruvi akademiyasi, 2025. 3. R.Z.Djumayev, D.I.Madaminova, X.I.Mustapova, B.S.Suyunova. Siyosiy tahlil: O'quv qo'llanma. – T.: TDSHU, 2020. – 148 b. 4. Каримова В.А., Зайнутдинова М.Б., Назирова Э.Ш., Садыкова Ш.Ш. Тизимли тахлил асослари. Тошкент. – “Шарк”. 2014. <p style="text-align: center;">Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. – T.: O'zbekiston, 2017. – 104 b. 6. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: O'zbekiston, 2016. – 56 b. 7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: O'zbekiston, 2017. – 48 b. 8. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz. – T.: O'zbekiston, 2017. – 488 b.

	<p>9. Dunn, K. C., & Neumann, I. B. (2016). Undertaking Discourse Analysis for Social Research. Ann Arbor: University of Michigan Press. Retrieved from http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=1527157</p> <p>10. Лебедева М.М. Мировая политика. - КноРус - 2020 - 254с. - ISBN: 978-5-406-07470-1 - Текст электронный // ЭБС BOOKRU - URL: https://book.ru/book/932579 7.</p> <p>11. Цыганков П. А. Международные отношения и мировая политика : учебник для вузов. — Москва : Издательство Юрайт, 2023. — 279 с.</p> <p style="text-align: center;">Scopusdan maqolalar</p> <p>12. Rengger, N., & Thirkell-White, B. (2007). Still critical after all these years? The past, present and future of Critical Theory in IR. Review of International Studies, 33(S1), 3–24. DOI: 10.1017/S0260210507007371.</p> <p>13. Grincheva, N. (2024). The past and future of cultural diplomacy. International Journal of Cultural Policy, 30(2), 172-191. https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2183949</p> <p style="text-align: center;">Axborot manbaalari</p> <p>14. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumat portali.</p> <p>15. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.</p> <p style="text-align: center;">Ilmiy bazalar:</p> <p>16. https://www.istor.org/</p> <p>17. https://www.tandfonline.com</p> <p>18. https://www.sciencedirect.com/</p>
7.	<p>Fanning o‘quv dasturi “Xalqaro munosabatlar” kafedrasida ishlab chiqilgan va 2025-yil 18-iyundagi 21-sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan. O‘quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2025-yil 28-iyundagi 11-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.</p>
8.	<p>Fan/modul uchun ma’sul: Jo’rayev S.A – TDSHU “Xalqaro munosabatlar” kafedrasida professori, s.f.d.</p>
9.	<p>Taqrizchilar: Bo’ronov S.M. – TDSHU “Xalqaro munosabatlar” kafedrasida mudiri, s.f.f.d. (PhD) Jo’rayev N.Q. – O‘zDJTU “Ijtimoiy fanlar” kafedrasida professori, s.f.d.</p>

MS